

TUSSEN

Pasen
2022

BEELDE

Magazine van het
Bisdom Rotterdam

*'Vrienden zeiden:
op jouw leeftijd nog?'*

Bisschop Van den Hende:
*Onze hulp en gebed
worden gevraagd*

Titus Brandsma:
*Nepnieuws
en waarheid*

Pasen:
*De eerste
uit de doden*

Plus:
*Bouwen aan een
beschaving van liefde*

3	BISSCHOP
‘Niet moe worden goed te doen’	
4	WOORD VAN GOD
‘Je had een missaaltje’	
6	LAURENTIUS IS VERWONDERD
Kruisiging	
7	LAURENTIUS LOOPT
Bijzonder Gouda en omgeving	
10	JAAR VAN DE SACRAMENTEN
Sacramenten van genezing	
12	TITUS BRANDSMA
Nepnieuws en waarheid	
13	NIEUWS
Kort nieuws	
14	KIEZEN VOOR DE KERK
Maarten van Grieken aan het woord	

Vorig jaar waren er met Pasen nog corona-maatregelen. Maar nu kunnen we door de versoepelingen weer bij elkaar komen en hoeven niet alle bijeenkomsten meer online te zijn.

Even stond het voorjaar in het teken van de ontspanning die de versoepelingen met zich meebrachten. Maar op 24 februari viel de Russische Federatie Oekraïne binnen en diende zich een nieuwe en hevige crisis aan voor het samenleven in Europa. Met veel slachtoffers en in een week tijd een vluchtelingenstroom van anderhalf miljoen mensen, die daarna snel verder opliep.

Op tv zei iemand over deze oorlog: ik lig er wakker van en ik lig er ook wakker van dat ik niet eerder wakker lag toen vergelijkbare ellende mensen elders in de wereld trof. Paus Franciscus roept vaak in brieven en boodschappen op om deze “onverschilligheid” te overwinnen.

Brieven en boodschappen van de paus over de kerkelijke betrokkenheid bij de wereld zijn onderdeel van de sociale leer van de Kerk. In maart werd hierover de cursus gegeven ‘Bouwen aan een beschaving van liefde’. En binnenkort verschijnt op initiatief van bisschop Van den Hende de DOCAT in het Nederlands. Lees verder op p. 20-21.

Ik wens u veel inspiratie toe, leesplezier en goede moed.

In het bisdom Rotterdam wordt tot 9 juli het Jaar van de Sacramenten gehouden. Daarom ontvangt u bij deze Tussenbeide het tweede geloofsboekje in een reeks van drie over de sacramenten.

Daphne van Roosendaal
Hoofdredacteur

16
LAURENTIUS ZINGT

Victimae paschali laudes

18
TIPS VAN LAURENTIUS

Lees, kijk, luister, proef

20
NIEUWE CURSUS

Bouwen aan een beschaving van liefde

22
LAURENTIUS LEEST DE BIJBEL

De eerste uit de doden

24
VRAAG EN ANTWOORD

Over Pasen en Pesach

26
BISSCHOPPENSYNODE

Ervaringen in het Bisdom Rotterdam

28
ACTIVITEITEN

Op weg naar Roepingenzondag & Jaar van de Sacramenten

29
IN MEMORIA EN PERSONALIA

Editie van april 2022

COLOFON:
Tussenbeide is een uitgave van het bisdom Rotterdam. Het blad verschijnt vier keer per jaar.

Hoofdredacteur:
Daphne van Roosendaal
Redactie: Frits Vermeulen,
Jolanda de Wolf
Contact jongeren:
Desiree Bühler

Redactie, administratie, advertenties:
Koningin Emmaplein 3, 3016 AA Rotterdam
T: 010 - 281 51 71, Fax: 010 - 436 71 90
E: tussenbeide@bisdomrotterdam.nl
I: www.bisdomrotterdam.nl

IBAN: NL30INGB0000464304
Conceptontwikkeling,
grafisch ontwerp en vormgeving:
Dailymilk, Rotterdam

Redactioneel advies conceptontwikkeling:
Bureau Wielenga / Sjoerd Wielenga
Fotografie cover: Guus Schoonewille
Illustratie Laurentius: Niek van Ooijen

Vormgeving en druk: Halewijn NV, Antwerpen
Abonnementen:
€ 1,50 per jaar voor parochies.

Tussenbeide wordt verspreid via de parochies in het bisdom Rotterdam. Wilt u het blad thuis per post ontvangen? Meld u dan aan voor een persoonlijk abonnement via tussenbeide@bisdomrotterdam.nl. Voor een persoonlijk postabonnement wordt een jaarlijkse gift gevraagd van € 12,50.

Artikelen uit Tussenbeide mogen met bronvermelding vrij worden overgenomen in parochiebladen. Illustraties en foto's mogen alleen worden gebruikt als vooraf toestemming is verleend door de redactie.

‘Niet moe worden goed te doen’

+ Johannes van den Hende
Bisschop van Rotterdam

‘Onze hulp en gebed worden gevraagd’

Op 13 oktober startte het Jaar van de Sacramenten. Bij deze Tussenbeide ontvangt u daarom het tweede in een reeks van drie geloofsboekjes over de sacramenten. Op onze levensweg als weg van geloof mogen wij de sacramenten ontvangen als geschenk van de Heer.

Een Jaar van de Sacramenten staat niet op zich en is verbonden met de drievoudige zending die we als Kerk hebben: verkondiging en getuigenis in woord en daad, heiliging door het gebed en de sacramenten, naastenliefde in caritas en diaconie. Met verschillende themajaren hebben we als bisdom hierbij stilgestaan.

De apostel Jacobus schrijft in zijn brief: “Wat baat het een mens te beweren dat hij geloof heeft, als hij geen daden kan laten zien?” (Jacobus 2, 14). Ook in onze tijd worden we opgeroepen om ons geloof te uiten in daden van liefde, heel in het bijzonder nu ons gebed en onze hulp worden gevraagd voor de slachtoffers van de oorlog in Oekraïne.

Ook in Nederland worden vluchtelingen opgevangen. We worden opgeroepen hen te verwelkomen en daarvoor samen te werken met alle mensen van goede wil. In iedere mens in nood komt de Heer zelf tot ons en doet Hij een beroep op onze bereidheid om zorg en hulp te verlenen (bisschoppelijke brief ‘Herbergzaam Nederland’, 2015).

“Laten we niet moe worden goed te doen”, schreef paus Franciscus in zijn boodschap voor de Veertigdagentijd 2022. Het zijn woorden van de apostel Paulus (Galaten 6, 9-10a) die de paus ons aanreikte op weg naar Pasen. Ook na Pasen mogen deze woorden ons blijven aansporen om - gesterkt door de sacramenten - steeds opnieuw te getuigen van de liefde van Christus in woord en daad. ■

Wilt u ook het geloofsboekje ontvangen over de initiatiesacramenten (doop, vormsel, eucharistie)? Vraag een boekje aan via bureau@bisdomrotterdam.nl

‘Je had een missaaltje’

Door Daphne van Roosendaal

Beeld: Daphne van Roosendaal

T

Mevrouw Gre Lustenhouwer (103)

Woont in: Den Haag

Is: Misschien wel de oudste lectrice in het land

Welke bijbel heeft u?

Ik heb geen bijbel. Vroeger thuis hadden we een mooie bijbel met grote platen. Daar keken wij als kinderen vaak in. Op de lagere school kregen we les in bijbelse geschiedenis: verhalen uit de bijbel voor kinderen. Ik ben geboren in 1918, dus dat is rond 1925 geweest. Nee, bij mijn huwelijk heb ik ook geen bijbel gekregen. Ik ben getrouwd in 1945. In de la daar ligt een foto. Kijk, de trouwjurk was te kort, want die had ik geleend van kennissen. Het was vlak na de oorlog. Er was niks. Alles was op de bon.

Dus u hoorde de bijbel in de kerk?

Ja. Die boekjes die er nu zijn had je niet. Je nam een missaaltje mee met de lezingen en de feestdagen zoals Pasen en Pinksteren die op wisselende dagen vallen. Daar op het nachtkastje ligt het missaaltje van mijn man. Hij is dertig jaar geleden overleden. (Het missaaltje is uit 1936 en de tabel met feestdagen loopt tot 1975, DvR.) Toen ik klein was werd de mis in het Latijn gevierd. Dat veranderde in de jaren '60. Ergens daarna ben ik gevraagd om lectrice te worden. Ik heb altijd op een toneelclub gezeten dus het voorlezen ging me goed af. Nog steeds vind ik het fijn om lectrice te zijn. Hier in het huis zijn er woord- en communievieringen en af en toe is er een eucharistieviering. Het heeft een hele tijd stilgelegen door corona, maar we zijn inmiddels weer begonnen. Met Kerstmis hebben we gelukkig een viering gehad en was ik ook weer lector.

Ik ben niet braaf hoor! Maar ik vind de kerk belangrijk, omdat ik er rust vind. Ik ben echt geen heilige. Ik val ook wel eens in slaap tijdens de viering. Dan heb ik de preek maar half gehoord. Maar ik doe mijn best om het te volgen. En ik bid. Ik steek een kaarsje aan bijvoorbeeld voor iemand die ziek is en die zich vervelend voelt, of voor iemand die wat opstandig is, dat hij of zij wat meer rust voelt. Wanneer ik bid? 's Morgens en voor het eten en ik bid mijn avondgebed. Als je ouder wordt, heb je zoveel mensen die zijn overleden. Al mijn zwagers pak ik in één keer, maar mijn ouders en mijn schoonouders komen apart aan de beurt. Ik heb een vast gebed om God te danken: voor alle weldaden en dat Hij mij deze dag goed bewaard heeft. Daarna kies ik mijn eigen woorden en voor het slapen bid ik een tientje van de rozenkrans.

Wat vindt u een mooie tekst uit de bijbel?

Het kerstverhaal en het lijdensverhaal. En een bijbeltekst die ik altijd heb onthouden, omdat ik hem zo oneerlijk vind klinken, is: "Aan wie heeft, zal gegeven worden, en wel in overvloed; maar wie niet heeft, hem zal nog ontnomen worden, zelfs wat hij heeft" (Matteüs 13, 12). Het is natuurlijk niet de bedoeling dat de rijken steeds rijker worden en de armen steeds armer! Dat van eenoudergezinnen en mensen met een uitkering voor wie een ander wat boodschappen doet nog het weinige wordt afgenomen dat ze hebben. ■

Kruisiging

Wat: Kruisiging, Abraham Bloemaert (1566-1651)
Waar: Museum Catharijneconvent, bruikleen H. Antonius Abtkerk, Den Haag
Wanneer: 1629
Materiaal: Olieverf op doek

Wie voor “De Kruisiging” van Bloemaert staat ervaart de rust die van dit monumentale werk uitgaat. Abraham Bloemaert, een van de belangrijkste katholieke Noord-Nederlandse schilders uit de eerste helft van de 17e eeuw, slaagt hierin door compositie en verf zorgvuldig op elkaar af te stemmen.

De stervende Christus aan het kruis vormt het middelpunt van het schilderij. De rest is bijzaak. Bloemaert speelt met licht en donker en richt zo als het ware de spotlights op de belangrijkste personages in deze bijbelscène. De hagelwitte corpus van Christus steekt dramatisch af tegen de gitzwarte wolken die zich boven zijn hoofd en Jeruzalem samenvakken. Maria, waar ook licht op valt, richt haar blik omhoog

naar haar lijdende Zoon. Van haar gezicht valt weinig emotie af te lezen. Dit is een bewuste keuze van de schilder, die op deze manier de nadruk legt op het feit dat Christus door zijn dood de mensen verlost van zonden. Het verdriet is subtiel aanwezig en manifesteert zich in details als Maria’s gekruiste handen op de borst en de zakdoek in de linkerhand van Maria Magdalena.

Ooit heeft dit prachtige altaarstuk waarschijnlijk in een schuilkerk gehangen. Vanaf 1928 heeft de H. Antonius Abtkerk in Den Haag het werk in bruikleen gegeven. In Museum Catharijneconvent is deze bijzondere kruisiging nog altijd op zaal te zien.

Door Ingrid Henkemans, Erfgoed specialist Museum Catharijneconvent

Beeld: Museum Catharijneconvent, Ruben de Heer

4 x bijzonder

Gouda en omgeving

In deze rubriek wandelen we door een stad, dorp of regio waarbij we beschrijven hoe de parochie aanwezig én zichtbaar is. Welke nog onontdekte bijzonderheden zijn er in deze plaats en kerken? Wij zoeken het uit. Deze keer: Gouda en omgeving.

Door Celine Timmerman

1 Onontdekte Mariagrot

Het geheim van Moordrecht

Aan het waterrijke gebied aan de zuidrand van het Groene Hart liggen vele geheimen en parels. Zoals bij de Sint Johannes' Onthoofding in Moordrecht. Dat je met weinig handen maar met 200 procent inzet enorm veel kunt bereiken, blijkt bij binnenkomst. Het is een mooi verzorgde waterstaatskerk voor de kleine en hechte gemeenschap in het dorp. “Een paar families houden alles overeind”, zegt Joke Steenberg van de locatieraad. De geschiedenis maakt de kerk ook interessant. Steenberg: “Achter de kerk lag een tuin die vroeger door zusters werd beheerd. Helemaal achterin hadden ze een Mariagrot gemaakt. Deze was nooit toegankelijk voor mensen, behalve bij Mariavereringen en processies”, vertelt zij. “En die grot is tot op de dag van vandaag een groot geheim waarvan zelfs vele parochianen geen weet hebben.” Samen met pastoor Dick van Klaveren van parochie Sint Jan de Doper, die bekend dit geheim van Moordrecht ook nog nooit te hebben gezien, gaan we op zoek naar de grot. Via het terrein van het naastgelegen activiteitscentrum Gemiva lopen we tientallen meters richting de achterliggende weilanden. Naast een sloot doemt daar ineens een klein Mariagrotje op. Gemaakt uit stukken steen, klimop en takken. “Ach, kijk nou”, zegt de pastoor. “Daar is ze.” Het originele, grotere Mariabeeld is er niet meer, als vervanging staat er een kleiner Mariabeeld. “Ik vind dit heel bijzonder”, zegt de pastoor. “De tijd kan vergaan, maar Maria blijft staan.”

Oosteinde 23 • 2841 DA Moordrecht • T: 0182-513056 • www.sintjandd.nl/moordrecht

Beelden: Guus Schoonewille

2

Werk van barmhartigheid

Vluchtelingenopvang op hotelschip

We rijden naar het Gouwekanaal waar een hotelschip nu dienst doet als asielzoekersverblijf. De tijdelijke noodopvang van het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) voor honderd vluchtelingen is in gebruik tot 1 juli dit jaar. Het schip met 146 bedden in 70 hutten voer tot voor kort nog met vakantiegangers over de Donau. “Deze mensen moeten nog hun asielprocedure in”, vertelt Baukje van Dijk van het COA. “Het zijn allemaal mensen die huis en haard hebben moeten verlaten en zijn getekend door vele littekens. Het is voor hen continu afscheid nemen.” De sfeer is gemoedelijk, zowel in de eigen vertrekken als in de salon op het voordek. Op het bovendek doen de bewoners naast de afgedekte zwembaden een wasje en scheppen ze een luchtje. “Uiteraard zijn wij als onderdeel van de Raad van Kerken betrokken bij deze mensen”, vertelt pastoor Van Klaveren. “We hebben schoenen voor hen ingezameld en kennen een Gast aan Tafel project. Hier worden asielzoekers en Nederlandse huishoudens gekoppeld om samen met elkaar te eten. Natuurlijk is dat spannend voor de deelnemers maar ook een werk van barmhartigheid, reuze gezellig en het verbindt.”

📍 Gouwekanaal, langs de Ruige Wetering, ter hoogte van de Nachtegaalstraat in Gouda
www.coa.nl/locatie/gouda-ruige-weteringpad

4

Plezier en verdriet op één plek

Als een tafel kon spreken...

We eindigen onze rondgang bij de Sint-Petrus en Pauluskerk in Reeuwijk. Wanneer we de pastorie inkomen, wijst pastoor Van Klaveren naar de tafel die midden in de kamer staat. “Dit is hem, het pareltje.” Pardon? Secretariaatsmedewerker Leny van Leeuwen en koördirigente en organist Angenieta Kaatee-De Groot lachen. “Als deze tafel kon spreken...”, zegt Kaatee-De Groot. Aan het 132-jarige meubel met een lengte van 3 meter en dito oude stoelen is ontzettend veel gebeurd, blijkt uit de verhalen die de dames vertellen. Iedereen die in Reeuwijk iets komt bespreken, zit aan deze tafel. Van doop tot uitvaart. Van plannen voor het dorp, tot ideeën voor de parochie. Er wordt ingezongen rondom carnaval en er worden harde noten aan gekraakt als het om het kerkwezen gaat. “Er is plezier aan beleefd, maar het heeft ook tranen van verdriet opgevangen”, zegt Van Leeuwen. Wie op de tafel leunt, hoort het hout kraken. Hij is helemaal doorleefd.

📍 Dorpsweg 22 • 2811 KH Reeuwijk • T: 0182-392310

3

Kaarsjes in de voormalige Sacramentskerk

Religieus erfgoed als gezondheidscentrum

Wanneer we in het centrum van Gouda zijn en bij de voormalige Sacramentskerk komen, blijven we voor de ingang even staan. Wat is hier nu gebeurd? Pastoor Van Klaveren lacht: “Hier is letterlijk een gat geslagen, foutje van de aannemer.” Op de plek van de voormalige Mariakapel was tijdens de verbouwing een ingang bedacht. Dat werd zo letterlijk genomen dat er een gat werd geslagen en daar is nooit wat aan veranderd. De kerk werd in 2008 gesloten vanwege een krimpende parochie. “De wijk was er niet naar om de kerk goed gevuld te krijgen”, zegt Van Klaveren. “Maar deze voormalige arbeiderswijk vroeg en vraagt wél om diaconale hulp. Daarom is het zo mooi dat er nu een gezondheidscentrum in is gebouwd.” Gezondheidscentrum Korte Akkeren kent vele disciplines, van tandarts tot apotheek. De ruggengraat van de kerk is nog te zien, net als het orgelbalkon, de wijwaterbakken en de vele glas-in-loodramen. Er zijn drie verdiepingen in de kerk gebouwd waar verschillende praktijken huisvesten. Het oude Mengelbergaltaar uit 1932 staat nu in de Eendrachtskapel in Rotterdam.

📍 Jacob van Lennepkade • 2802 LG Gouda • www.korteakkeren.com

Er schijnt ook nog ergens een plekje te zijn waar je een kaarsje op kunt steken. Een islamitische vrouw ziet ons zoeken. “U zoekt de Mariakapel? Achterin links”, zegt ze wijzend. En ja hoor, we vinden een kleine kapel die nu als gebedsruimte dient. Marion en Theo Faaij, parochianen van het eerste uur, onderhouden dit namens de parochie. “Elke dag zie ik een heleboel kaarsjes branden. Je merkt dat mensen daar behoefte aan hebben”, aldus Marion.

SACRAMENTEN VAN GENEZING

Wanneer we in de gemeenschap van de Kerk de sacramenten van genezing vieren, dan is het Jezus zelf die ons aanraakt, heel persoonlijk.

Door bisschop Van den Hende

Beeld: Ramon Mangold

‘Wacht niet te lang
en stel het niet uit’

T

Vanwege het Jaar van de Sacramenten in ons bisdom ontvangt u bij deze Tussenbeide een klein boekje over het sacrament van boete en verzoening (de biecht) en het sacrament van de ziekenzalving, ook wel de sacramenten van genezing genoemd. In woord en gebaar mogen we de genezende kracht van Gods liefde vieren, de liefde van de verrezen Heer.

Aan het einde van het Matteüs evangelie staat Jezus' belofte dat Hij altijd bij zijn leerlingen zal zijn tot aan de voleinding van de wereld (Matteüs 28, 20). Bemoedigd door deze belofte, mogen ook wij in onze tijd als gemeenschap van Jezus' leerlingen met vertrouwen op weg blijven gaan, ook al kunnen we de Heer niet zien. In kracht van de Heilige Geest blijft de verrezen Heer in ons midden. Wij zijn in de ogen van de Heer nooit nummers, maar personen met een naam en een gezicht. Wanneer we in de gemeenschap van de Kerk de sacramenten van genezing vieren, dan is het Jezus zelf die ons aanraakt, heel persoonlijk.

Krachtens zijn belofte, eens aan zijn leerlingen gedaan, mogen we geloven dat de Heer in het sacrament van boete en verzoening daadwerkelijk bij ons komt om onze zonden te vergeven, en dat Hij in het sacrament van de ziekenzalving verlichting schenkt als we ziek zijn.

Wacht niet te lang en stel het niet uit. Als leerlingen van de Heer kunnen we rondlopen met onze persoonlijke fouten en zonden en er op den duur zelfs onder gebukt gaan: “Zolang ik

bleef zwijgen kwijnde ik weg” (psalm 32). En dat terwijl Jezus ons geleerd heeft dat Gods barmhartigheid oneindig is! In het evangelie van Lucas staat de parabel van de verloren zoon en de barmhartige vader (Lucas 15, 11-31) als een echte uitnodiging. Het sacrament van boete en verzoening vindt plaats in een gesprek met een priester. In de beslotenheid van een vertrouwelijk gesprek ben je in de gelegenheid om persoonlijk je zonden uit te spreken (dat is de betekenis van het woord ‘biechten’) en vervolgens in Jezus' naam vergeving te ontvangen. De Heer schenkt in het sacrament van boete en verzoening vergeving en ook nieuwe kracht om het goede te doen.

In de evangelies lezen we dat Jezus aandacht en liefde schenkt aan mensen die lijden. In deze geest zegt de Jacobusbrief: “Is iemand onder u ziek? Laat hij de presbyters van de gemeente roepen; zij moeten een gebed over hem uitspreken en hem met olie zalven in de naam des Heren” (Jacobus 5, 14). Als je ziek bent, is het sacrament van de ziekenzalving een teken van Gods liefde in woord en gebaar. In de gemeenschap van de Kerk is deze gave van de Heer een steun en troost en belangrijk om tijdig te ontvangen. Door handoplegging en gebed en door de zalving met ziekenolie door de priester is de Heer in ziekte en lijden nabij en schenkt Hij kracht en sterkte. We bidden om genezing of verlichting en we vragen de Heer om overgave als het moment van sterven nabij is. In de sacramenten is de Heer steeds opnieuw dichtbij ons en maakt Hij zijn belofte om met ons te zijn concreet. ■

NEPNIEUWS EN WAARHEID

Het tegengeluid van Titus Brandsma

Door bisschop Van den Hende

Wereldwijd en regionaal, op papier en digitaal zijn er talloze media om informatie en nieuws te verspreiden. Toch betekent een groeiende stroom aan media-mogelijkheden niet automatisch een verbetering van de communicatie. Mensen worden via de media ook geconfronteerd met nepnieuws en desinformatie. Het bewust verspreiden van verkeerde informatie maakt regelmatig deel uit van welbewuste machtspolitiek en oorlogstactiek. Momenteel wordt in de oorlog van Rusland in Oekraïne ook het verspreiden van nepnieuws ingezet om mensen verdacht te maken en tegen elkaar op te zetten of om het gebruik van geweld te rechtvaardigen en te verhullen.

Dat naast het oprecht gebruik van de media ook misbruik voorkomt, is niet alleen van de laatste tijd. Ook in de jaren dertig van de vorige eeuw en in de Tweede Wereldoorlog waren propaganda en oorlogsretoriek aan de orde van de dag. In die dagen was in Nederland pater Titus Brandsma actief bezig om oprechte en eerlijke journalistiek te bevorderen. Geboren in 1881 bij Bolsward in Friesland, trad

hij in bij de Karmelieten in 1898. Hij werd in 1905 priester gewijd in de Sint Jan van Den Bosch. Hij studeerde wijsbegeerte en sociologie in Rome en werd in 1923 hoogleraar in Nijmegen. In 1935 benoemde de aartsbisschop van Utrecht hem tot landelijk adviseur van de rooms-katholieke journalistenvereniging. Pater Titus kreeg de taak om als priester de katholieke journalisten te adviseren en te stimuleren om in het licht van hun geloof het werk in de media zo goed mogelijk te doen, ten dienste van een menswaardige samenleving.

Titus benadrukte dat katholieke journalisten in alles het positieve, het opbouwende op de voorgrond moesten stellen en dat zij de liefde moesten hooghouden. Hij verbond dit heel concreet aan de opdracht om te bouwen aan het Rijk van God, het rijk van liefde dat in de harten van mensen moet groeien en dat heel direct te maken heeft met een persoonlijke band met God. Terwijl de Duitse propaganda in die jaren toenam met o.a. het uitsluiten van Joden uit het maatschappelijk leven, was het zorgvuldig spreken van Titus over liefde en

menselijke waardigheid vanuit de persoonlijke relatie met God juist een tegengeluid. Titus Brandsma reisde door het land om katholieke journalisten en hun redacties te bezoeken. Te midden van het geweld van de oorlog bleef Titus Brandsma de overtuiging verspreiden dat waarachtige journalistiek niet mogelijk is zonder liefde en waarheid. In afstemming met aartsbisschop De Jong schreef hij een brief aan de katholieke dagbladen om de advertenties van de NSB (Nationaal Socialistische Beweging) in hun kranten te weigeren.

De Duitse bezetter hield pater Titus al een tijdje in de gaten voordat zij hem op 19 januari 1942 arresteerden en uiteindelijk in juni naar het vernietigingskamp Dachau stuurden. Zijn beulen liet hij in woord en daad zien wat menselijke waardigheid betekent. Heel bewust trad hij zijn vijanden met liefde tegemoet. Als leerling van Jezus wilde Titus ook aan hen de waarheid van Gods liefde en vrede laten zien, en duidelijk maken dat een mens door haat en geweld ten diepste ontrouw is aan zijn of haar menselijke waardigheid. Uitgeput en bewusteloos stierf hij op 26 juli 1942. Tot op de dag van vandaag is pater Titus een indrukwekkende getuige om trouw te blijven aan de waarheid uit liefde tot God en de naaste.

Op 15 mei wordt pater Titus Brandsma door paus Franciscus heilig verklaard. De heiligverklaring maakt duidelijk hoe belangrijk de boodschap van pater Titus Brandsma is en blijft. Zijn geloofsgetuigenis mag ook ons in 2022 inspireren en bemoedigen om ons niet te laten leiden door nepnieuws of propaganda, maar trouw te blijven in liefde en geloof aan de waardigheid die wij als mens van God hebben gekregen. ■

KORT – KORT – KORT – NIEUWS

Beeld: Peter van Mulken

Kom ook naar de Chrismamis

Dit jaar kan de Chrismamis weer worden gevierd met een brede vertegenwoordiging uit parochies en instellingen. Alle belangstellenden zijn van harte welkom op woensdag 13 april in de HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal (19.30 uur). De Chrismamis is een van de hoogtepunten in het jaar. In de Chrismamis worden de oliën en het chrisma gezegend en gewijd door de bisschop voor het komende het jaar. Dat is essentieel voor het vieren van de sacramenten in parochies en instellingen. In 2020 jaar werd de chrismamis uitgesteld vanwege de coronapandemie en gehouden in september. In 2021 was de viering weer in de Goede Week, maar met slechts dertig personen.

“Vluchtelingen mogen een beroep op ons doen”

“Christus laat ons zien wat broederlijke en zusterlijke liefde is en roept ons op vluchtelingen in die geest te ontvangen. Laten we die uitdaging met vertrouwen en in geloof en gebed aangaan.” Dat schrijven de Nederlandse bisschoppen in hun pastorale brief “Vluchtelingen mogen een beroep op ons doen”. De bisschoppen noemen het een “groot onrecht” wat de vluchtelingen overkomt, herinneren aan de herhaalde oproep van paus Franciscus om vluchtelingen persoonlijk te ontmoeten en vragen om gebed voor vrede in Oekraïne en in heel de wereld.

Beeld: Bisdome Rotterdam

Toewijding aan Maria

Paus Franciscus wijdde op 25 maart in Rome de mensheid als geheel en Oekraïne en Rusland in het bijzonder toe aan het Onbevlekt Hart van Maria. De toewijding vond plaats in bisdommen wereldwijd. In Den Haag sprak bisschop Van den Hende de “Akte van toewijding aan het onbevlekt hart van Maria” uit in een gebedsviering in de St. Jacobus de Meerdere kerk. In Rotterdam deed plebaan Hagen dat in de kathedraal. Ook elders sloten gelovigen aan met hun gebed. “We komen samen om de hulp van Maria te vragen met ons mee te bidden om vrede in Oekraïne en Rusland”, zei de bisschop.

Beeld: Bisdome Rotterdam

Jongeren ontmoeten Oekraïense Andrii

Bij de Tour of Faith op zondag 27 maart ontmoeten jongeren en de bisschop de Oekraïense Andrii. Hij vluchtte voor het geweld in Oekraïne en wordt opgevangen in Hillegom. Tijdens de ontmoeting na de eucharistieviering vertelde Andrii: “Ik moest vandaag huilen vanwege de ongelooflijke steun die wij krijgen van mensen die zelf niet eens in Oekraïne zijn geweest. Jullie steun is belangrijk voor ons.” De jongeren schreven, geholpen door Andrii, in het Oekraïens kaarten voor mensen in de opvanglocatie in Hillegom en

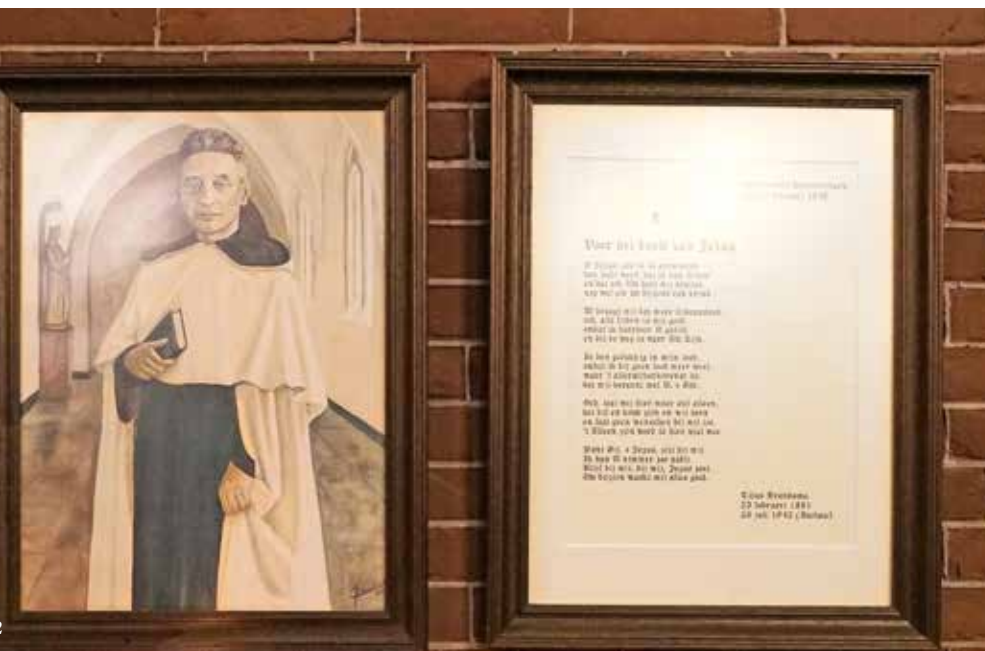
in Oekraïne. Eerder bezocht de bisschop op 20 maart gelovigen van de Oekraïense Grieks-Katholieke Kerk die elke zondag samenkomen in Rijswijk in de H. Bonifatiuskerk.

Beeld: Bisdome Rotterdam

“Laten we niet moe worden goed te doen”

In zijn boodschap voor de Veertigdagentijd voor Pasen wees paus Franciscus op de woorden van de apostel Paulus: “Laten we niet moe worden goed te doen.” De Veertigdagentijd is een gunstige tijd om gehoor te geven aan de oproep om onvermoeibaar het goede te doen, zei de paus.

Kiezen voor DE KERK

Door Celine Timmerman

Waarom kiezen mensen op latere leeftijd voor de Katholieke Kerk? In Kiezen voor de Kerk vragen we het aan recent verwelkomde kerktoetreders. Deze keer Maarten van Grieken (68).

Beelden: Guus Schoonewille

T

Maarten van Grieken:

‘Vrienden zeiden: op jouw leeftijd nog?’

Hoe ben je met het geloof in aanraking gekomen?

“Vanaf mijn twaalfde hielp ik regelmatig een katholieke boerenfamilie. Zij hadden twee kinderen die priester waren en ook een oom die priester was. Ik kreeg via hen een hoop van het katholicisme mee; thuis was alleen mijn moeder hervormd. Op een gegeven moment kreeg ik verkering met een katholiek meisje, zeven jaar later werd Marijke mijn vrouw. We trouwden in 1979 voor de Kerk en ik ben altijd naar vieringen meegegaan. Onze dochter is zelfs acoliet geweest. Ik deed alles wat bij het geloof hoorde, ook als ik op de fiets in het buitenland een kappelletje tegenkwam. Dan stopte ik om te bidden. Maar ik was geen katholiek.”

Wat hield je tegen?

“Goede vraag. Ik weet het antwoord daarop niet. Het is versneld toen ik in 2020 ik in de locatieraad van de parochie in Gouda kwam en verantwoordelijk werd voor gebouwenbeheer. Ik twijfelde al vijftien jaar om katholiek te worden, het was meer een kwestie van tijd denk ik. Ik doe alles in de vertraging: ik had zeven jaar verkering voor ik trouwde, mijn vrouw was 42 en ik 44 toen we onze dochter kregen, nu ben ik op mijn 66e katholiek geworden... misschien hoort vertraging wel bij mij.”

Hoe was het om dan op je 66e die stap te zetten?

“Ja, tóch een levensverandering. Je gaat letterlijk meer geloven, meer naar de kerk en meer bidden. Ik geloofde wel binnen de Katholieke Kerk, maar ik wás geen katholiek. Dat bleek wel een verschil. Ik zou nu ook niet meer zonder kunnen, het raakt mij nu meer.”

Wat raakt je dan precies in het geloof?

“Ik ben mij nu nog meer bewust van mijn aardse leven. Ik ben minder gejaagd in mijn leven. Pas is een hervormde vriendin overleden die ernstig ziek was. Ik geloof dat God haar heeft ontvangen na haar overlijden. Dat heb ik nu meer, dat ik ook op dat soort momenten kracht uit het geloof haal.”

Hoe reageerde je omgeving op je bekering?

“Het viel me alles mee. Vrienden zeiden: op jouw leeftijd nog? Ik kreeg ook complimenten van

mensen, dat ik de stap zette. Ook kreeg ik veel reacties over bijvoorbeeld seksueel misbruik in de kerk. Daar kan ik boos over worden, want overal gebeuren vreselijke dingen. Mijn vrouw werkt bij de jeugdbescherming, nou, daar hoor je genoeg kommer en kwel. Marijke was trouwens heel blij dat ik katholiek werd, van haar kreeg ik een klein, oud bijbeltje voor mijn geloofsreis.”

Zijn er voor jou lastige dingen of thema's in het katholieke geloof?

“Ik lees af en toe stukken in de bijbel die niet eenvoudig zijn beschreven. Ik moet me er nog verder in verdiepen. Je moet ook goed begrijpen wat er staat, het is niet altijd simpel te ontrafelen. Ook de betekenis van rites bij begrafenissen ken ik bijvoorbeeld nog niet. Dan vraag ik aan mijn vrouw hoe het zit, dat is natuurlijk wel gemakkelijk. Het is een groeiproces, dat weet ik. Mijn dochter heb ik achteraf te weinig gesteund toen zij vroeger uit school of uit de kerk thuiskwam en enthousiast vertelde over wat ze over het geloof had geleerd. Dat vond mijn dochter ook moeilijk, want ze voelde zich soms niet prettig daarbij. Daar heeft ze gelijk in gehad. Met de wijsheid van nu zou ik heel anders naar haar luisteren.” ■

VICTIMAE PASCHALI LAUDES – *Dialogo en verkondiging*

Door Rens Tienstra

Het 'Victimae paschali laudes' (Aan het Paaslam huldezangen) is een kleine en bijzondere compositie.

De Paastijd kent een indrukwekkend aantal jubelvolle gezangen. Temidden van alle uitbundigheid vinden we een gezang dat zich - ondanks vele kerkhervormingen - eeuwenlang heeft gehandhaafd als dé uitdrukking van het paasmysterie. Een kleine 11e-eeuwse compositie die aan verschillende componisten is toegeschreven en die velen daarna heeft geïnspireerd tot eigen zettingen.

VERRIJZENIS

De tekst van deze zogeheten sequens - waarvan er nog maar vijf een plek hebben behouden in de liturgie - bestaat uit stanza's (versregels) van verschillende lengte, maar het terugkeren van ritmes van respectievelijk vier, zes en zeven lettergrepen creëert samenhang, evenals de herhaling van muzikale frasen volgens het schema A-B-B-C-D-C-D-E. Vanaf het missaal van 1570 werd een antisemitische strofe (die geheel in de theologie van die tijd moet worden gezien) verwijderd, waarmee de sequens sindsdien enkel straalt van verkondigende blijdschap.

Het is bij beschouwing opvallend welke uiteenlopende personages en emoties er de revue passeren in deze kleine compositie. Na een grootse ouverture waarin het geloofsmysterie in kwestie wordt verkondigd, wordt een gevecht tussen niet minder dan Leven en Dood geschetst. Zonder enige voorbereiding springt de tekst dan naar de vraag: "Zeg ons, Maria, wat hebt gij op de weg gezien?" Deze zin, hoewel niet letterlijk in de bijbel terug te vinden, herinnert aan het bezoek aan het lege graf, dat in alle evangeliën te vinden is. Als sprekers zijn hier dan waarschijnlijk de apostelen bedoeld.

De gebeurtenissen in en bij het lege graf worden samengevat in één kort antwoord. De woorden van de grafengel worden: "Ik zag het graf van de levende Christus en de heerlijkheid van de Verrezene." Gevolgd door:

"Zijn engelen zag ik als getuigen en ook de zweetdoek en het grafkleed" - terwijl volgens de evangeliën deze laatste elementen specifiek door enkele apostelen worden gezien. "Christus, mijn hoop, is verrezen! Hij zal de zijnen voorgaan naar Galilea" verwerkt dan weer woorden van de engel (vergelijk Marcus) en/of Jezus zelf (vergelijk Matteüs).

Deze minieme dialoog is de kiem waaruit later menig 'liturgisch drama' ontstond: het naspelen van de grafscène tijdens en rondom de liturgieën van Pasen. Ook uit Nederlandse handschriften zijn enkele van deze paasspelen bekend.

TIJDLOOS

Met Maria's antwoord is genoeg gezegd: "Nu weten wij, dat Christus uit de doden is verrezen!" De verkondiging, dialoog en erkenning worden daarna met een enkele zin tot gebed gevormd: "Gij, overwinnaar Koning, ontferm U over ons" - eveneens de enige zin met een unieke melodie. Het weglaten van enige vermelding van de spreker bij zowel de vraag als deze reactie geeft deze kleine dialoog een enorme reikwijdte en tijdloosheid, waardoor mogelijkheid ontstaat tot deelname voor de gelovigen van nu.

Bij kerkelijke feesten is de sterke uitdrukking van dat feest vaak te vinden in de (ogenschijnlijk) meest simpele gezangen. Zo ook in het 'Victimae paschali laudes' dat na vele eeuwen onverminderd blijft uitnodigen tot overweging, gebed en verkondiging van Pasen. ■

Rens Tienstra (PhD, MA, MMus) is kerkmusicus, componist en musicoloog, met specialismes in het gregoriaans en hedendaagse muziek, www.renstienstra.nl

Zie voor het hele lied *Gezangen voor Liturgie 845*.

Scan de QR-code en luister naar 'Victimae paschali laudes':

Seq.
1.

V

Ictimae paschá-li laudes * ímmo-lent Chri-
sti-á-ni. Agnus redémit oves: Christus ínno-cens
Patri re-conci-li-á-vit pecca-tó-res. Mors et vi-ta
du-é-lo confli-xé-re mi-rándo: dux vi-tae mórtu-us,
regnat vi-vus. Dic no-bis Ma-rí- a, quid vi-dísti
in vi-a? Sepúlcrum Christi vivéntis, et gló-ri-am
vi-di re-surgéntis: Angé-li-cos testes, sudá-ri-um, et
vestes. Surré-xit Christus spes me- a: praecédet su-os
in Ga-li-laé-am. Scimus Christum surre-xisse a
mórtu-is ve-re: tu no-bis, victor Rex, mi-se-ré-re.
A- men, Allelú-ia.

Lees – Kijk – Luister – Proef

Geloofsgesprek op NPO2

Op 27 maart waren José Miltenburg en Karel Beenakker uit Leiden te gast in het Geloofsgesprek op NPO2. Het Geloofsgesprek werd gehouden in het kader van het diocesane Jaar van de Sacramenten, de “24 uur voor de Heer” (25-26 maart) en tegen de achtergrond van de conferentie over de missionaire parochie (24-25 maart). In Leiden is er elke week 24 uur aanbidding in de Heilige Johannes II kapel bij de H. Lodewijkkerk. “We wisten toen we hier tien jaar geleden mee begonnen niet dat we zoveel mensen zouden bereiken”, vertelt José. Bekijk het Geloofsgesprek via NPO2 uitzending gemist.

Beeld: Bisdome Rotterdam

Titus Brandsma: Van held tot heilige

Op 15 mei wordt Titus Brandsma (1881-1942) heilig verklaard. Wie was Titus Brandsma en waarom wordt hij heilig verklaard? Hij verzette zich publiekelijk, al vanaf 1933, tegen het opkomende nationaalsocialisme en de Jodenhaat in Duitsland, omdat dit denken en handelen onverenigbaar was met het katholiek geloof. Op 19 januari 1942 werd hij opgepakt en hij stierf op 26 juli in Dachau. Zeven wetenschappers van de Radboud Universiteit en het Titus Brandsma Instituut belichten in dit boek de mens die Titus Brandsma was.

Mgr. De Jong: “Gaan we genoeg naar zieken toe?”

In deze podcast van katholiekleven.nl vertelt Mgr. De Jong over de boodschap van de paus voor Wereldziekendag 2022. Hij licht belangrijke onderwerpen eruit en onderstreept hoezeer de zorg voor zieken is verbonden met het geloof in Jezus. “Als ik de boodschap van de paus lees, voelt dat voor mij eerlijk gezegd als een gewetensonderzoek”, zegt Mgr. De Jong. “Ga ik genoeg naar zieken toe? Wanneer heb ik voor het laatst een zieke bezocht? Jezus besteedde zoveel tijd aan de zieken dat ik me afvraag: hoe doe ik dat? En ten tweede: is de parochie een plaats waar zieken zich thuis voelen?”

Beeld: Lidy de Koning

De teksten van Titus Brandsma online

De (Engelstalige) website “Writings of Titus Brandsma. Critical edition” is een website waarop het Titus Brandsma Instituut in Nijmegen alle teksten van Titus Brandsma beschikbaar stelt. Via de zoekfunctie op de website is het mogelijk om gericht teksten op te zoeken. Zo leidt het trefwoord ‘Dachau’ onder meer naar brieven die Titus Brandsma kort voor zijn dood schreef vanuit Dachau. Ook kan gericht worden gezocht op bijvoorbeeld preken, artikelen, lezingen en gedichten. www.titusbrandsmateksten.nl

Abdijbier La Cambre

Waar ooit vrouwen aan de oorsprong stonden van de brouwgeschiedenis is nu brouwerij Het Anker actief. Onder licentie van het aartsbisdom Mechelen-Brussel maakt men La Cambre abdijbier.

Door Fedor Vogel

Nieuwe trappistenbieren (gebrouwen binnen een abdij) dienen zich zelden aan. Abdijbieren (niet gebrouwen binnen een abdij, maar wel verbonden aan een abdij) verschijnen soms uit het niets of veranderen plotseling van gedaante. Zo ook het abdijbier La Cambre.

De bieren van La Cambre bestaan al een achttal jaar en werden gecreëerd door een Brusselse ondernemer. Hij liet zich inspireren door de geschiedenis van de Ter Kameren-abdij in Brussel, die in 1201 werd gesticht door Dame Gisèle. Zijn bier was echter geen officieel ‘erkend abdijbier’, maar daarin is nu verandering gekomen door een langdurige licentieovereenkomst met het aartsbisdom Mechelen-Brussel en verplaatsing van de productie naar de Mechelse brouwerij Het Anker eind 2021. Het aartsbisdom is overigens gevestigd op enkele honderden meters van de brouwerij.

Het lijkt een commercieel verhaal, maar achter elk abdijbier zit toch zeker ook een nauw verband met de betreffende abdij. Dat Het Anker dit bier voor de Brusselse Ter Kameren-abdij gaat brouwen heeft nog een andere reden. Brouwerij Het Anker is gevestigd in het historische begijnhof in Mechelen waar ooit vrouwen aan de oorsprong stonden van de brouwgeschiedenis. Hetzelfde geldt voor de Ter Kameren-abdij in Brussel waar cisterciënzer zusters eeuwenlang bier brouwen. Het Groot Begijnhof van Mechelen maakt deel uit van het door UNESCO erkende werelderfgoed. Op deze plek wordt al sinds de middeleeuwen bier gebrouwen.

Het Anker lanceert nu twee nieuwe, blonde bieren. De Blond heeft 6,3% en de IPA 4,9% alcohol. Ook de flesjes en etiketten kregen een complete ‘make-over’, maar naam en logo werden behouden. Als eerbetoon staat Dame Gisèle nog steeds afgebeeld op het etiket en de kroonkurk. Omdat brouwerij Het Anker aangesloten is bij de Belgische Brouwers, is het bier van La Cambre nu ook een officieel erkend abdijbier en op meer plekken beschikbaar in België en Nederland. Het Anker is overigens vooral bekend van de Gouden Carolus-bieren die nog steeds worden gebrouwen in de authentieke brouwzaal met koperen ketels.

BIERTIP

7

Bier:

La Cambre IPA, 4,9% alc. vol.

Brouwerij:

Brouwerij Het Anker

De Proef:

Verfrissend, doordrinkbaar en rijkelijk gehopt. Bier met hergisting in de fles.

In deze column schrijft Fedor Vogel over de zin en onzin rond abdij- en trappistenbieren. Fedor Vogel is uitgever en hoofdredacteur van Bier! magazine, Brouw! magazine en Bierradio.nl. Hij is al sinds zijn jeugd actief binnen de Kerk en op dit moment bestuurslid van de H. Theresia van Ávila-parochie in katholiek Drechtsteden.

Voor deze podcast
scan de QR-code of ga naar tussenbeide.nl

BOUWEN AAN EEN BESCHAVING VAN LIEFDE

Nieuwe cursus

In maart startte de cursus: 'Bouwen aan een beschaving van liefde'. Deze inleiding op de sociale leer van de Kerk werd ontwikkeld en wordt gegeven door Hein Steneker, diocesaan medewerker kerkopbouw en medewerker pastoraat oude wijken in Spangen. De cursus van vier bijeenkomsten werd voor het eerst gegeven in de Veertigdagentijd 2022.

Daphne van Roosendaal

“Hoe heeft ons geloof consequenties voor ons maatschappelijk handelen?” is de centrale vraag van de cursus. Op 3 maart verzamelen de ongeveer vijftien deelnemers zich voor de eerste bijeenkomst in parochiecentrum De Kapelaan in Zoetermeer. Hein Steneker begint de avond met een gebed voor de noden in de wereld en in het bijzonder ook Oekraïne. Daarna opent hij met het evangelie volgens Lucas, waarin Jezus zegt: “Gij zult de Heer uw God beminnen met geheel uw hart en geheel uw ziel, met al uw krachten en geheel uw verstand; en uw naaste gelijk uzelf” (Lucas 10, 27). Het is de eerste van verschillende

bijbelteksten die aan bod komen deze avond, zoals ook de parabel van de barmhartige Samaritaan (Lucas 10, 30-37) en de werken van barmhartigheid (Matteüs 25, 35-36).

ZORGEN

Er is veel ruimte voor uitwisseling deze avond. “Wat zijn actuele zorgen en sociale thema's in onze samenleving?” vraagt Hein. De deelnemers noemen er een heel aantal: armoede, schulden, eenzaamheid, drugsgebruik, klimaatverandering, polarisatie et cetera. Bij elk onderwerp kan de vraag worden gesteld: Hoe speelt het in je eigen omgeving en in de

parochie? Hoe ben jij er zelf op betrokken, wat is je visie en hoe speelt je geloof daarin een rol? Wat denk je dat de visie van de Kerk is?

Ook de uitdagingen komen aan bod die er zijn waar het gaat om de verkondiging in woord en daad. De Kerk is vaak onbekend of onbemind en er zijn interne uitdagingen zoals een kleiner en ouder wordend vrijwilligersbestand. In de loop van de geschiedenis heeft de Kerk zich steeds weer opnieuw moeten afstemmen op wat haar te doen staat. Een van de deelnemers vertelt over haar moeder, geboren in 1920, die zich haar hele leven lang sociaal

Hoe kijkt de Kerk naar oorlog?

De oorlog is de ergste en meest verstrekkende vorm van schipbreuk lijden van de vrede. De Kerk veroordeelt daarom iedere keer opnieuw de “onmenselijkheid van de oorlog” (Gaudium et Spes 77). Oorlog kan nooit een gepast middel zijn om de problemen die tussen naties zijn ontstaan op te lossen, omdat hij alle partijen schaadt en alleen maar nieuwe en nog complexere conflicten laat ontstaan. Oorlog is altijd een “nederlaag van de mensheid” (paus Johannes Paulus II, toespraak voor het Corps diplomatique, 13 maart 2003). (DOCAT #285)

Wat moet er gebeuren als er ondanks alles toch een oorlog uitbreekt?

Veroverings- en aanvalsoorlogen zijn per definitie immoreel. Als er een oorlog uitbreekt, hebben de verantwoordelijken van de staat die wordt aangevallen het recht en de plicht om hun verdediging ook met behulp van wapengeweld te organiseren. Daarom mogen staten een leger hebben en wapens bezitten, om hun bevolking voor aanvallen van buiten te beschermen. En daarom mogen christenen soldaten zijn, in zoverre de strijdkrachten dienstbaar zijn aan de veiligheid en de vrijheid van een land en zij de vrede willen garanderen. (DOCAT #289)

inzette. In de loop van de tijd werd veel werk dat eerst vanuit de Kerk werd gedaan overgenomen door de overheid. En tegenwoordig zetten veel mensen zich in voor de naaste zonder dat er een band met de Kerk is. “Maar in elke tijd moeten we opnieuw nadenken over wat ons te doen staat vanuit ons geloof”, zegt Hein. “In onze samenleving moeten we bijvoorbeeld waken voor de menselijke maat. Soms worden mensen een nummer in een systeem in plaats van de persoon die ze zijn.”

Hein Steneker staat daarna uitgebreid stil bij Psalm 8: “Wie is de mens dat Gij aan hem denkt?” De liefde van God is voor elke mens: “God heeft de mens geschapen in zijn beeld en gelijkenis. We zijn kind van God. En in navolging van Jezus Christus moeten we elkaar liefhebben en in gerechtigheid en vrede met elkaar leven. Dat is de opdracht waar we voor staan. En daarbij moeten

‘Hoe kijken we naar vluchtelingen? Hoe willen we de vrede bewaren?’

we met name de armen en de zwakken steunen en aandacht geven. De liefde van God voor ons is onze basis en uitgangspunt.”

OPDRACHT

Hoe draagt de sociale leer van de Kerk bij aan evangelisatie? “Bij ‘evangelisatie’ kun je ook denken

aan de ‘missie’ of de opdracht van de Kerk”, legt Hein uit: “De sociale leer spreekt over evangelisatie als het gaat om de inzet voor een rechtvaardige en barmhartige samenleving.” Een van de deelnemers reageert: “Kun je ook zeggen: hoe merken de mensen om ons heen dat ons geloof ons kracht geeft? Ik doe wat op mijn weg komt, help de mensen om me heen die iets nodig hebben en ik voel dat ik de kracht krijg om dat te doen vanuit mijn geloof.” Hein bevestigt en verbreedt dat: “De sociale leer volgt uit het geloof in Jezus. Naast de inzet van de individuele persoon gaat het daarbij om het nadenken over de opdracht van ons als kerkgemeenschap, ook op wereldniveau, in de huidige tijd. Hoe kijken we naar vluchtelingen? Hoe willen de vrede bewaren? En hoe kunnen we de vrede weer terugkrijgen als er oorlog is zoals nu in Oekraïne.” ■

Beelden: Bisdom Rotterdam

Het Compendium van de sociale leer van de Kerk (2004) werd uitgegeven door de Pauselijke Raad voor Rechtvaardigheid en Vrede. In 2008 verscheen een Nederlandse vertaling. De DOCAT (2016) is een toegankelijke vertaling van de sociale leer. In 2022 verschijnt de Nederlandse vertaling, op initiatief van bisschop Van den Hende.

De eerste uit de doden

Het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965)
beschouwt het Woord van God als een schatkamer
die we als gelovige mensen telkens opnieuw moeten openen.

Beeld: Lidy de Koning

Door pastoor Ruud Gouw

'Paulus argumenteert uit de Schrift en de ervaring'

Aan het einde van de eerste Korintiërs-brief brengt Paulus de verrijzenis van Jezus ter sprake (1 Korintiërs 15, 1-17). Dat dit voor hem een belangrijk onderwerp is, laat hij merken door zijn lezers direct aan te spreken: "Ik vestig uw aandacht op het evangelie dat ik u heb verkondigd" (vers 1). Zoals bij alle onderwerpen in de brief zijn Paulus' woorden ingegeven door de situatie van de kerkgemeenschap, waartoe hij zich richt.

In Korinthe waren er christenen, die niet konden geloven in de verrijzenis van het lichaam en die bij verrijzenis zich een geestelijke vernieuwing voorstelden. In hun Griekse cultuur werd namelijk een sterk onderscheid gemaakt tussen het lichaam van de mens en zijn geest, waarbij het laatste verreweg het belangrijkste was, zo niet het enige belangrijke. Het lichaam daarentegen werd vaak gezien als iets wat de mens belemmert. Vanuit dit denkbeeld lijkt een toekomstig nieuw lichaam, ook al is het verheerlijkt, niet erg aantrekkelijk. De herziene Willibrordvertaling vermeldt in een aantekening bij vers 12: "Blijkbaar waren er in Korinthe gelovigen die ertoe gekomen waren ... de opstanding van de doden te loochenen, waarschijnlijk in deze zin dat zij deze radicaal vergeestelijken, en beweerden dat de opstanding van de christenen reeds had plaatsgehad doordat zij leefden in de Geest."

Om deze opvatting te bestrijden wijst Paulus op hoe hij het evangelie heeft verkondigd en hoe die verkondiging door de Korintiërs is aangenomen en de basis geweest waarop zij christen zijn geworden (verzen 1-2). Het fundament van deze verkondiging is dat Jezus niet alleen was gestorven volgens de Schriften, maar eveneens volgens dezelfde Schriften is verrezen (verzen 3-4).

Zoals vaker heeft Paulus niet alleen een argument uit de Schrift, maar ook uit de ervaring. Voordat hij spreekt over zijn eigen ervaring (vers 8), vermeldt hij eerst de ervaring van anderen die hem is overgeleverd. Dat Jezus verrezen is, blijkt uit zijn verschijningen: aan Petrus en de twaalf (apostelen), aan een grote groep, aan Jakobus en de overige apostelen (verzen 5-9). (Bij Paulus is de groep apostelen groter dan het college van twaalf.) Zowel Jezus' sterven en verrijzenis volgens de Schriften als ook zijn verschijningen zijn Paulus overgeleverd, dat wil zeggen: gemeengoed onder de christenen.

Gegeven deze verkondiging, niet alleen door Paulus maar door alle evangeliepredikers (vers 11), constateert Paulus een ongerijmdheid. Opnieuw spreekt hij zijn lezers rechtstreeks aan (vers 12). In Korinthe zien mensen het verrijzen van Jezus los van hun eigen leven en toekomst. Paulus verzet zich tegen de idee dat de verrijzenis van Jezus een geïsoleerd gegeven is. "Als zij (de Korintiërs) de opstanding van de christenen loochenen, ontkennen zij ook de opwekking van Christus, want die twee zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden", merkt de herziene Willibrordvertaling op.

Voor Paulus is het een ongerijmdheid wel te geloven in de verrijzenis van Christus, maar niet te geloven dat Jezus' volgelingen zullen verrijzen. Beide hangen samen. Jezus is verrezen, omdat er een verrijzenis uit de doden bestaat (vers 13). Daarom kun je het evangelie over Jezus' verrijzenis niet aannemen en tegelijkertijd weigeren te geloven dat mensen zullen verrijzen. Zonder echt geloof in de verrijzenis van Christus, dat inhoudt dat ook de gelovigen zullen verrijzen, is het geloof "waardeloos" (vers 17). ■

1 Broeders en zusters, ik vestig uw aandacht op het evangelie dat ik u heb verkondigd, dat gij hebt ontvangen, waarop gij gegrondvest zijt 2 en waardoor gij ook gered wordt [...]

3 In de eerste plaats dan heb ik u overgeleverd wat ik ook zelf als overlevering heb ontvangen, namelijk dat Christus gestorven is voor onze zonden, volgens de Schriften, 4 en dat Hij begraven is, en dat Hij is opgestaan op de derde dag, volgens de Schriften, 5 en dat Hij is verschenen aan Kefas en daarna aan de Twaalf. 6 Vervolgens is Hij verschenen aan meer dan vijfhonderd broeders tegelijk [...]

7 Vervolgens is Hij verschenen aan Jakobus, daarna aan alle apostelen. 8 En het laatst van allen is Hij ook verschenen aan mij, de misgeboorte. [...]

12 En als wij verkondigen dat Christus uit de doden is opgestaan, hoe kunnen dan sommigen onder u beweren, dat er geen opstanding van de doden bestaat?

15 Als er geen opstanding van de doden bestaat, is ook Christus niet verrezen. 14 En wanneer Christus niet is verrezen, is onze prediking zonder inhoud en uw geloof eveneens. [...]

16 Want als de doden niet verrijzen, is ook Christus niet verrezen, 17 en als Christus niet is verrezen, is uw geloof waardeloos en zijt gij nog in uw zonden.

1 Korintiërs 15, 1-17
Rkbijbel.nl

Vraag & Antwoord

Over Pasen en Pesach

‘Zes dagen voor Pesach ging Jezus naar Jeruzalem’

De namen van de meeste feesten zijn wel duidelijk. Kerstmis naar ‘Christusmis’ bijvoorbeeld en Pinksteren heeft te maken met de vijftigste dag ‘Pentecostè’, na Pasen wel te verstaan. Maar waar komt de naam Pasen vandaan?

In de evangelies lezen we dat Jezus in Jeruzalem was voor het feest van het ongedesemde brood (Marcus 14, 1.12 “De volgende dag zou het feest van Pesach en het ongedesemde brood beginnen”; Matteüs 26, 17; Lucas 22, 1 en Johannes 12, 1 “Zes dagen voor Pesach ging Jezus naar Jeruzalem”), waarop het Pesachlam wordt geslacht, voegt Marcus eraan toe (Marcus 14, 12). De naam Pasen heeft alles te maken met Pesach en met dat lam.

Op Pesach, het feest waarop de Joden gedenken en vieren dat God hen heeft bevrijd uit de slavernij uit Egypte, wordt nog steeds ongedesemd brood gegeten, matses. Pesach betekent in het Hebreeuws: voorbij hinken, voorbijstappen. Als Mozes bij farao vraagt om de vrijlating van het volk laat God hem tegen deze tiran zeggen: “Israël is mijn eerstgeboren zoon [...] je hebt geweigerd om mijn zoon te laten gaan om mij te vereren. Daarom zal ik je eerstgeboren zoon doden” (Exodus 4, 23). Er komen negen plagen, maar farao is hardnekkig en dan komt de tiende in de nacht van de uiteindelijke uittocht. Er is een lam geslacht door het volk, het bloed is op de binnenkant van de dorpels gesmeerd, want God zal door Egypte gaan. En waar Hij het bloed ziet, hinkt/stapt Hij voorbij (Pesach). Daar blijven de eerstgeborenen in leven. Het bloed zit niet aan de buitenkant, want God zegt (Exodus 12, 13): “Het zal vóór jullie een teken zijn.” Dus buiten hoeft het niet zichtbaar te zijn. Rabbi Sjloomo Jitzchaki schrijft in zijn commentaar op Exodus 12, 13 dat God zo zijn wondermacht toont aan het volk. Hij ziet het bloed aan de binnenkant van de huizen. “Ik zal het bloed zien en jullie voorbijgaan.”

Pesach staat voor bevrijding, voor reddend handelen van God, voor bloed dat leven geeft. De oude Griekse weergave luidt *πάσχα* (‘pascha’). Wij vieren met Pasen ook een bevrijdingsfeest. Bevrijding van de dood. Jezus is ons pesachlam, ons paaslam, dat ons redt van de dood (1 Korintiërs 5, 7). En met Pasen gedenken en vieren wij ook de bevrijding uit Egypte als er in de paaswake gelezen wordt over de doortocht door de Rode Zee. Pasen en Pesach horen bij elkaar. ■

Willy Hoogendoorn

Bisschoppelijk gedelegeerde voor de betrekkingen met het Jodendom

T

ERVARINGEN IN HET BISDOM ROTTERDAM

Bisschoppensynode 2021-2023

“We moeten verder gaan op deze weg [van de bisschoppensynode]. De wereld waarin wij leven en waarin wij geroepen zijn om liefde hebben en te dienen [...] vraagt dat de Kerk samenwerking in alle aspecten van haar zending versterkt. Het is precies deze weg van synodaliteit die God verwacht van de Kerk in het derde millennium.” Dit zijn woorden van paus Franciscus uit 2015 uit een toespraak bij het vijftigjarig jubileum van de bisschoppensynode.

Daphne van Roosendaal

In 2023 vindt in Rome de bisschoppensynode plaats ‘Voor een synodale Kerk: communio, participatio, missio’. Hiervoor zijn gesprekken gehouden in bisdommen wereldwijd als een eerste en ‘diocesane fase’ van de bisschoppensynode. Het gesprek over het samen op weg zijn staat in het teken staat van de opdracht van de Kerk. In de hierboven aangehaald woorden van de paus gaat het om: versterking van de samenwerking vanwege de wereld waarin wij leven, omdat wij geroepen zijn daarin liefde hebben en te dienen. “Synodaliteit maakt deel uit van onze roeping als Kerk

van Christus om te komen tot gemeenschap (communio), waarachtige deelname (participatio) en zending (missio) in de wereld van vandaag en morgen”, zegt bisschop Van den Hende daarover.

VOORTRAJECT

Wat zijn ervaringen in het bisdom Rotterdam in de diocesane fase die deze keer voor het eerst werd gehouden? De diocesane fase wordt binnenkort afgerond en zal bij een volgende bisschoppensynode terugkeren. Het voortraject van raadpleging is namelijk in 2018

vastgelegd door paus Franciscus (constitutie *Episcopalis Communio*). De bisschoppensynode is een synode van bisschoppen, maar de paus vraagt ook dat vooraf alle geleidingen betrokken zijn en worden geraadpleegd. Parochies en groepen in het bisdom werden uitgenodigd om in gesprek te gaan en daarvan verslag te doen. Naast de landelijke handreiking die werd gemaakt, werd een diocesane ‘gespreksstarter’ gemaakt met de trefwoorden van de synode en de zending van de Kerk. Het bisdom Rotterdam organiseerde gesprekken via het netwerk dat de Kerk is: caritasinstellingen, parochies, onderwijs, zorg en oecumene.

Vragen

Vanuit de landelijke handreiking werd in het bisdom met name gesproken over drie thema’s: vieren, medeverantwoordelijk voor missie, dialoog in Kerk en samenleving. Hoe inspireren gebed en liturgische vieringen bij het nemen van belangrijke beslissingen? Hoe wordt elke gedoopte persoon geroepen om de missie van de Kerk te bevorderen? Hoe komen verschillende mensen in onze gemeenschap samen voor dialoog? Wat zijn de plaatsen en manieren van dialoog binnen onze plaatselijke Kerk?

Beelden: Bisdom Rotterdam

De Diocesane Caritas Instelling (DCI) hield per vicariaat een bijeenkomst met voorzitter diaken Jos van Adrichem van de DCI en Jan Maasen van het bisdom. De deelnemers spraken over de uitdaging om de diaconie handen en voeten te geven op plekken waar het vrijwilligersbestand erg oud is geworden, over jongere generaties in de Kerk en over diaconie in gemeenschappen van migranten. Wat heeft de Kerk mensen te bieden? En andersom: wat hebben wij de Kerk te bieden? “Het was voor het eerst in twee jaar coronapandemie dat je zo met een grotere groep PCI-bestuurders en diaconale vrijwilligers om de tafel kon zitten”, vertelt Jan Maasen na afloop. “Wat de bijeenkomst bijzonder maakte, was de inhoud. Meestal komen PCI-bestuurders samen rond een onderwerp dat inhoudelijk te maken heeft met hun bestuurswerk. Nu stond de Kerk zelf centraal en hun eigen ervaringen als parochiaan.”

Geloofsgesprek

Vicaris-generaal Lex van Deelen en regiovicaris Henri Egging nodigden parochiebestuurders per vicariaat uit. “Bij de voorbereiding viel mij het perspectief van de vraagstelling op”, zegt de laatste. “Het delen van ervaringen met het ‘samen op weg zijn’: vreugde, obstakels,

wonden, nieuwe inzichten. Waar weerklinkt in deze ervaringen de stem van de Geest? En welke wegen openen zich? Die vraagstelling blijft heel dicht bij ervaringen in de geloofsgemeenschap. En daarbij hoort de onderscheiding. Meestal zijn gesprekken in de parochie vooral zakelijk en gericht op het overtuigen van een ander. Onze avond was een mooi en openhartig gesprek. Zeker ook omdat de aanwezigen constateerden dat zij in hun besturen niet op deze manier met elkaar spreken en dat dit nu wel kom gebeuren.” Wat vindt hij waardevol aan deze diocesane fase? “Als het een open gesprek is, uitgaande van geloof, een gesprek waarin mensen in hun eigen hart kijken en de ander proberen te verstaan. Een gesprek over de missie van de Kerk moet op de eerste plaats een geloofsgesprek zijn. Er is een tendens waarin we soms op de ‘overlevingsstand’ gaan en pragmatische keuzes maken om het nog even vol te houden met wat er is. Terwijl we naar nieuwe uitdagingen voor het geloof in deze tijd moeten kijken, naar mensen die we zouden kunnen bereiken. Het mogen kleine initiatieven zijn, maar wel met een open oog en een warm hart voor wat in onze omgeving en onze tijd gebeurt, en voor nieuwe kansen voor het evangelie.”

Ideeën

Raf Houben nam deel aan de bijeenkomsten voor parochiebestuurder. De vicevoorzitter van RK Federatie Vlietstreek vertelt: “Met een werkgroep van diaken Pier Tolsma, ik en nog twee vrijwilligers zijn we een aantal keren bij elkaar gekomen om twee gesprekken voor te bereiden. Die samenspraak die we zelf hadden was al heel goed.” Er werd een uitnodiging gedaan via het federatieblad en via mededelingen na vieringen en zo namen ongeveer vijftig mensen deel aan de bijeenkomsten op 26 en 27 februari in Rijswijk en Leidschendam. De werkgroep zal verslag doen in het federatieblad en meer in detail via de website. Hoe heeft hij de gesprekken ervaren? “Als heel spiritueel. En leuk. De mensen hebben het heel erg gewaardeerd en vonden het leuk om over hun geloof te praten. Ze waren blij dat ze nu eens niet hoefden te verdedigen dat ze rooms-katholiek zijn. Ik heb het beleefd als ‘communio’, het gevoel van samen hierover praten met een open agenda. En er zijn concrete ideeën waar we als parochiebestuurder mee verder kunnen, zoals bijvoorbeeld begeleiding van jongeren in werkgroepen en napraten na de mis. Niet alleen koffiedrinken, maar echt praten over de preek, over wat je heeft geraakt. We merken: daar is sterk behoefte aan.” ■

OP WEG NAAR ROEPINGENZONDAG

Vronesteyn hield een Oriëntatiedag, organiseert een online bijeenkomst voor jongeren en Roepingenzondag in het bisdom

“Het is belangrijk dat wij in ons bisdom vanuit het roepingendorp de vraag durven stellen: heb je er wel eens over nagedacht of God je roept om priester of diaken te worden? Ik hoop dat u in de gelegenheid bent om die vraag te stellen in uw parochie.” In een brief aan pastorale beroepskrachten in het bisdom Rotterdam vroeg rector Broeders van Vronesteyn aandacht voor drie stappen op weg naar Roepingenzondag: de Oriëntatiedag in maart, een online bijeenkomst in april en Roepingenzondag zelf in mei.

“Ook in onze tijd roept God mannen tot het priesterschap of het diaconaat”, schreef rector Broeders. De Oriëntatiedag werd dit jaar op zondag 13 maart gehouden en is een jaarlijks terugkerend aanbod voor mannen (18-45 jaar) in het bisdom die nadenken over het priesterschap of diaconaat. “Jonge mensen moeten een eerlijke kans krijgen om hun roeping te onderzoeken”, benadrukt de rector. Op dinsdagavond 19 april (20.00-21.30 uur) organiseert Vronesteyn daarom een online bijeenkomst over roeping en onderscheiding. Rector Broeders: “Er zijn vele roepingen.” Spiritueel pastoor Smith van Vronesteyn geeft op deze avond tips voor onderscheiding van je roeping en betreft daarbij de adviezen van de heilige Franciscus van Sales, van wie we dit jaar de 400ste sterfdag herdenken.

Voor Roepingenzondag 8 mei ontvangen parochies materiaal, waaronder een gebed. Dit zal parochies met name in digitale vorm bereiken. Voor Roepingenzondag schrijft paus Franciscus een inspirerende boodschap die in de parochies kan worden gelezen. De collecte op Roepingenzondag is bestemd voor Vronesteyn als priester- en diakenopleiding in het bisdom Rotterdam.

Op zondag 8 mei is rector Broeders te gast bij Leo Fijen in het Geloofsgesprek op NPO2 om 9.45 uur.

JAAR VAN DE SACRAMENTEN

Drie online inleidingen over de sacramenten

Het Jaar van de Sacramenten startte op 17 oktober 2021 en duurt tot 9 juli 2022 als het wordt afgesloten tijdens de Nationale Bedevaart Brielle. “Themajaren sterken ons geloof, helpen ons om de inhoud van het geloof door te geven en bereiden ons zo als gemeenschap voor op de toekomst, waarin het leven met en het verkondigen van Christus en zijn evangelie onze belangrijke missie blijven”, aldus bisschop Van den Hende in zijn uitnodiging voor een reeks bijeenkomsten in het kader van het Jaar van de Sacramenten. Er werden drie online inleidingen georganiseerd op avonden in maart, mei en juni.

Op dinsdag 29 maart sprak prof. dr. Archibald van Wieringen over de bijbelse oorsprong van de sacramenten. Op dinsdag 17 mei (20.00-21.30 uur via Teams) spreekt dr. Herwi Rikhof over de Heilige Geest en de sacramenten. Op woensdag 15 juni (20.00-21.30 uur via Teams) in de week voorafgaand aan Sacramentsdag spreekt Mgr. drs. Herman Woorts, hulpbisschop van het aartsbisdom Utrecht, over de eucharistie in de kunst vanaf de Oudchristelijke tijd.

Opgeven voor de online bijeenkomst op 17 mei en/of 15 juni kan bij Anneke Donkers via a.donkers@bisdomrotterdam.nl. Deelnemers ontvangen kort voorafgaand aan de bijeenkomst de Teams-link.

IN MEMORIAM

Op 12 december overleed te Amsterdam **Henricus Johannes Buskermolen**. Hij werd op 16 juni 1962 tot priester van het bisdom Haarlem gewijd. Vanaf 1990 was hij pastoor in het bisdom Rotterdam van de H. Hart van Jezuskerk in De Zilk, tot zijn emeritaat in 2004.

Op 10 januari overleed **Jacobus Leonardus Groenewegen**, priester van het bisdom Rotterdam. Hij werd priester gewijd op 6 juli 1968. Hij was kapelaan in de parochies St. Jan de Doper Vlaardingen (1968) en H. Nicolaas Zoetermeer (1971). In 1977 werd hij pastoor in de parochie H. Agnes te Den Haag en in 1989 werd hij pastoor van de parochie O.L. Vrouw Hemelvaart te Den Haag. In 2001 werd hij tevens benoemd tot administrator van de parochies Allerheiligst Sacrament en de H. Familie te Den Haag. In 2004 werd hij administrator van de fusieparochie Z. Titus Brandsma en vanaf 2006 tevens van de fusieparochie Maria van Eik en Duinen te Den Haag. In 2009 werd hem op eigen verzoek, wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, eervol ontslag verleend en tevens ontslag uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam en ging hij met emeritaat. Jacques Groenewegen was 1985 tot 2007 bestuurslid van het fonds “Pro Nobis et Posteris” van het bisdom Rotterdam.

Op 24 januari overleed in Leiden pater **Leo Maria van Ulden o.f.m.** Hij was de afgelopen tien jaar als assistent verbonden met de pastoraal in het bisdom Rotterdam. Leo van Ulden werd geboren in 1942 in Leiden. In 1960 trad hij in bij de Minderbroeders-Franciscanen. In 1964 legde hij zijn eeuwige geloften af en op 14 juli 1967 werd hij tot priester gewijd. Hij bleef tot aan zijn emeritaat werken in het bisdom Groningen-Leeuwarden.

den. Op 1 september 2011 werd hij eervol ontslagen als vicaris-generaal van het bisdom Groningen-Leeuwarden en als pastoor van Sneek.

Op 6 maart overleed **Gerardus Joannes Joseph Maria Toussaint**, priester van het bisdom Rotterdam. Hij werd priester gewijd op 23 mei 1959. Hij was kapelaan in de parochie H. Joseph Noordwijkerhout en studeerde vanaf 1961 pastoraal theologie in Rome. In 1969 werd hij naast zijn werkzaamheden aan het Pastoraal Instituut van de Nederlandse Kerkprovincie parttime benoemd tot benoemingenadviseur van de bisschop van Rotterdam. In 1976 werd hem uit deze functie ontslag verleend en ging hij voor een jaar naar Brazilië om pastorale ervaringen op te doen. Daarna werd hij in 1978 lid van het pastoraal team van de IPV Alexanderstad/Capelle aan den IJssel en in 1979 tevens deservitor van het vicariaat Ommoord. In 1999 ging hij met emeritaat. Daarna verleende hij nog vele assistenties. Hij was lid van de Priesterraad (1991-1996), van het Kathedraal Kapittel (1994-1996), de Diocesane Bezoekersgroep Emeriti (2001-2009).

Op 6 maart overleed op 64-jarige leeftijd pater **Frederik D.M. (Frits) Maas**, Missionaris Mill Hill. Op 18 november 1982 legde hij de eeuwige gelofte als missionaris van Mill Hill af en op 31 juli 1983 werd hij priester gewijd. Pastor Frits Maas m.h.m. werd in 1994 op verzoek van de bisschoppelijk gedelegeerde voor het vreemdelingenpastoraat in Nederland benoemd tot pastor van de buitenlandse studenten in Nederland, voornamelijk in de Randstad. Daarna werd hij in 1997 met instemming van zijn regionaal overste benoemd tot pastor van het Apostolaat ter Zee in Rotterdam. Die pastorale opdracht heeft hij tot het laatst vervuld.

Zie ook bisdomrotterdam.nl/in-memoriam

Personalia

Goedkeuring en zending

- **Mw. G. Vermeulen**, goedkeuring en zending als geestelijk verzorgster ten behoeve van de zorggroep Rivas, 06-12-2021
- **Mw. drs. W.E.M. Hoogendoorn**, goedkeuring en zending als pastoraal werkster in het vicariaat Merenwijk voor 1 jaar, 01-03-2022

Ontslag/ontheffing kerkelijke zending

- **Drs. G. Brink**, eervol ontslag als diaken uit de parochie H. Augustinus te Wassenaar en tevens eervol ontslag als geestelijk verzorgster uit Alrijne, Verpleeghuis Leythenrode te Leiderdorp en Verpleeghuis Oudshoorn te Alphen aan den Rijn (met emeritaat), 23-12-2021
- **Mgr. H.J.M. Hofstede**, eervol ontslag als rector van Zorgcentrum Roomburgh te Leiden, 19-03-2022

Incardinatie

- **T. Kouijzer**, door incardinatie overgegaan van de paters maristen naar het bisdom Rotterdam, 19-03-2022

Overig

- **G.A.L.M. Nijenstein**, per 01-12-2021 eervol ontslag als lid en penningmeester bestuur DCI
- **J.H.P.M. van Adrichem**, per 01-12-2021 benoemd tot voorzitter bestuur DCI voor de termijn van zijn benoeming tot lid
- **J.J. Dooremalen**, per 01-12-2021 benoemd voor een tweede periode van vier jaar tot lid bestuur DCI
- **Th.J.S. Boesten**, per 01-12-2021 benoemd voor een tweede periode van vier jaar tot lid bestuur van DCI
- **F.X.M.A. Baggen**, per 01-02-2022 benoemd tot lid bestuur Stichting RK Begraafplaatsen Dordrecht voor een eerste periode van vier jaar
- **W.J.L. Barning o.s.f.**, per 11-02-2022 eervol ontslag als lid bestuur RK Begraafplaats Zijlpoort

Met terugwerkende kracht zijn benoemd tot lid van het bestuur van de RK Begraafplaats Zijlpoort te Leiden:

- **P.J. de Baar**, per 17-04-2020 voor een eerste periode van vier jaar; **W.M. Hettinga**, per 17-04-2020 voor een periode tot 31-12-2022; **J.H.W.M. van Noort**, per 17-04-2020 voor een periode tot 31-07-2022; **E. Oudshoorn**, per 17-04-2020 voor een eerste periode van vier jaar; **J.H. Smith**, per 17-04-2020 voor een eerste periode van vier jaar; **H.E.A. van Valderen**, per 17-04-2020 voor een eerste periode van vier jaar; **S.B.J. Menken**, per 16-09-2021 voor een eerste periode van vier jaar; **J.J. Schuitmaker**, per 16-09-2021 voor een eerste periode van vier jaar

doe mee:
Pinksteractie
28 mei t/m 5 juni

wnm
weeknederlandsemissionaris

steun ons en doneer!
NL30 RABO 0171 2111 11

Geloven in de ander. Samen één missie

weeknederlandsemissionaris.nl

Energie voor Kerken helleman's ENERGY CONSULTANCY

Energie voor Kerken:
óók uw adviseur in verduurzaming

Energie voor Kerken is meer dan een inkoopcollectief. We adviseren kerken bij verduurzamingstrajecten. Wilt u energieverbruik monitoren en maatregelen nemen om minder energie te verbruiken? Hellemans Consultancy heeft de afgelopen jaren veel kerken concreet geholpen.

Meer weten?
Mail of bel Tom Peters via evk@hellemansconsultancy.nl of 06 - 82 91 53 49.

Energie voor Kerken is een initiatief van het DID-K in samenwerking met energieadviesbureau Hellemans Consultancy

energievoorkerken.nl

Baaij Catering
verzorgt uw complete **BBQ-party's** op uw locatie

Ook voor verhuur van
- BBQ's
- biertaps
- tenten
- statafels
- stoelen
- serviesgoed
enz...

...en het verzorgen van
- buffetten
- barbecues,
- drankenservice
enz...

Baaij
CATERING
van de Oude en Nieuwe Markt

0252 - 41 34 75 | www.baaijcatering.nl

AA VERHUIZERS

VERHUIZEN
ZONDER ZORGEN?

AA Verhuizers is de **erkende verhuizer** van de Randstad met meer dan 25 jaar ervaring. Naast particuliere verhuizingen zijn wij ook gespecialiseerd in bedrijfsverhuizingen, internationale verhuizingen en meubellogistiek.

- Inpakken
- Dé- en montage
- Handymanservice
- Opslag

info@aaverhuizers.nl www.aaverhuizers.nl 0252 621 321

ERKENDE VERHUIZERS

Vastenactie 2022
Je land is je leven

Dagelijks worden mensen uit hun huizen gezet omdat een overheid of grote onderneming zich de kostbare grond toe-eigent waar ze wonen. Uw hulp is hard nodig om deze kwetsbare mensen bij te staan, die vaak letterlijk met lege handen achterblijven.

Helpt u mee?
Voor € 23 kunnen we bijvoorbeeld al een drinkwatersysteem herstellen.

IBAN: NL21 INGB 0000 0058 50

CBF Erkend Crowd Crowf

www.vastenactie.nl

VASTENACTIE

GOEDE VRIJDAG

15 april om 17:00

Graag nodigen wij u op Goede Vrijdag uit voor de Kruisweg. Teseamen met de gemeenschappen van Kaapverdianen, Nederlanders, Surinamers, Engelstalige en Franstalige Afrikanen en Filipijnen zal Pastoor Theo Blokland een rondgang langs de diverse Kruiswegstaties op de begraafplaats maken.

St. Laurentius

B.K. Begraafplaats & Crematorium

Meer informatie over deze rondgang vindt u op:
www.begraafplaatslaurentius.nl/goedevrijdag

TUSSENBEIDE LIEVER BIJ U THUIS OP DE MAT?

Tussenbeide wordt verspreid via de parochies in het bisdom Rotterdam. Zo kunt u in de kerk dus altijd uw gratis exemplaar meenemen. Grijpt u wel eens mis? Meld u dan aan voor een persoonlijk abonnement en ontvang Tussenbeide bij u thuis via uw eigen brievenbus.

We bieden u graag het gemak van een persoonlijk abonnement.*

Meld u aan via tussenbeide@bisdomrotterdam.nl of bel met het bisdom op 010 - 2815171.

* Voor een persoonlijk abonnement vragen we u een jaarlijkse gift van € 12,50